

Israeli Archive Document #3688/5

From: The Foreign Minister of Israel

To: Mr. Abba Eban, the Israeli Ambassador to the United States

Subject: Response to Mr. Eban's over fears Mr. Eban expressed in a telegram to Israel about the water project.

Responding to Mr. Abba Eban, the foreign minister of Israel addresses in some detail the following issues:

- 1) The reason why the water project was started at this time (as opposed to waiting).
- 2) Why it would be foolish to stop work on the water project at this juncture.
- 3) How work on the water project fits into the cease fire agreement with Syria.
- 4) Response to a claim by Mr. Eban that he has not been receiving enough instructions from his superiors.

ירושלים, כ" בתשרי תשי"ד

29.9.53

692503/1-

966/53

אל : מר א. אבן
שגריר ישראל, וושינגטון.

מאת : שר החוץ.

אנא היקר,

הבטחתי לענות בכתב על מברקך הצטון 575 והנני מנסה לעשות זאת.

מברקך זה גרם לי צער רב משום הלך הרוח שהשתקף בו. אני חרד תמיד להתגבבות יתירה של עומס המוטל על סכמך והנני מסכים מראש כי הפעם הגיעה הצטברות העניינים וחשיבותם לשיא, אשר לא רבים היו כמותו בעבר גם בשעות הסדורות ביותר.

אין כל ספק כי עלינו לחפש תמיד במעיינו ולבדוק אם בכל עניין ועניין כיוונו את השעה הנכונה. לא ייפלא אם נמצא לטריקים כי הודשנו את הסאה מאיזו בחינה ומוטב היה לנו לרווח יותר את מדיטי תכניותינו. השאלה היא אם אמנם הסאנו בזה הפעם ובכלל אם יכולים אנו תמיד לראות את הנולד ולמנוע מראש הצטרפות נסיכות כלתי דצויה.

אתה טובה שורה שליטה של נושאים המטרידים אותך - אותנו בארה"ב - בשעה זו. ודאי תסכים כי לא ככוונה תחילה קבענו לנו את התכנית הזאת לכל סעיפיה על מנת למטל ככולם בעת ובעונה אחת, אלא הדברים התפתחו בתוקף הגיון מסוים אשר לא היתה לנו כל שליטה עליו. אבל אתה מתרעם כמפורס על שילוב מבצע מירום במערכת הזאת וההנחה המסתמעת מערעורך היא כי יכולנו לדחות מבצע זה לשעה יותר נוחה. הרשימי נא לומר כי בנקודה זו לוקח בקורתך בחכמת של לאחר המעשה. אינני נא בשום סנים לשתמך באחריות לתחילתו של מבצע זה בוכח העובדה כי היא חלה בזמן היותך בארץ : העבודה בחמירת התעלה החלה ב-2 בספטמבר, בעוד שאח הגעת ב-27 באוגוסט ויצאת ב-9 בספטמבר; בזמני כי שוחחנו על המבצע ולא סמעי מסיך כל ערעור על זימונו.

האחריות לאסור מועד התחלת העבודה מכחינת משרד החוץ מוטלת כמובן עלי בלבד, ומעשה שהיה כך היה : במחצית השניה של אוגוסט באו והודיעו לי כי שלב זה בתכנית הפיתוח הצטוניית הבשיל כדי ביצוע ויש לנסח לעבודה. התאריך שהוצע היה בין 15 ו-20 בספטמבר. הקשיחי על קביעת המועד מכס בפרוס העצרת ושאלתי אם אי אפשר לדחותו לתודס או חודשיים. התשובה היחה כי דחיייה לעיצומו של הסתו עלולה לגרור אחריה עכוב העבודה כולה עד אמריל תבא. לא ראיתי להתחייב באחריות לתפסד מחצית-שנה תמימה, יצן מי יודע איך יימול דבר וכאיזה סגב נעמוד באכיב תבא. נסיוני הישובי, כן 47 שנה, מלמדני כי לא קרה מקרה של דיחוי שלא גרר אחריה החמצת הזדמנות וחכלה בסמפל.

אף על פי כן חזרתי ושאלתי אם אמנם אין מנוס מהתחלת העבודה דוקא באזור המפורז - כלום אי אפשר לעשות תחילה את חלק העבודה בשטח שמחוצה לזו שר החקלאות הסכים לי כי להתחיל בקצה השני ולדחות את העבודה במטרוז עד לסוף פירושו לתלות על קרן הצבי את כל הממון הרב שיוצא על העבודה עד אז : אין כל אפשרות להשלים את העבודה בעקיצת המפורז ולכן הכרחי להתחיל דוקא בו והיה אם יתברר כי אין הדבר אפשרי תידחה העבודה כולה ואז שפחות נפסיד מבחינה כספית את המועט במקום להפסיד את המרובה. בפני טיעון זה לא יכולתי לעמוד ונתתי את אשורי. רק דרשתי בכל תוקף להקדים את התחלת העבודה עד כמה שאפשר לכל יתקבל הרושם כי הכינונו מבצע זה כאמתעה נעימה לעצרת. נתכוונתי גם להרוויח קצת זמן לתמרונים עם אנשי או"מ ועם הסורים במקרה אם תתגלע מחלוקת מיד עם התחלת העבודה. ואף אמנם הוקדמה התחלה בשבועיים.

ברור כי נתתי את האשור בעיניים סקוחות בידעי היטב כי אנו צפויים להסתבכות. אמנם קיוויתי כי נצליח להמנע ממנה על יסוד הנסיון של ייבוש החולה ובהנחה איתנה כי הפעם אין אנו נוגעים באדמה ערבית ואין אנו מסיים לעת עתה את זרם הירדן, הוזה אומר איננו מוגעים לרעה בזכויותיהם של חקלאים ערבים למי השקאה. אבל יחד עם כל האר הנוגעים בדבר עמדתי הכן לקראת כל מורענות.

הפורענות אחרת לכוא - התכנית נמסרה לבנייקה ערב צאתו לניו-יורק וחוא לא ערער עליה ואילו עם המשקיסים המקומיים הצלחנו בראשונה להסתדר - אבל משבאה היא החמירה את המצב ביותר ולא אבוא להרצות כאן את שלבי השתלשלותה ופרטי השתמעו-יותיה. אני מניח כי כל העובדות ידועות וברורות לך, ואין קצת חכמים יחמל עליהם וינסו להשיגם על ידי כליהם. רק לערער על ערעורך הפנימי בנקודה עקרונית.

אתה מוקיע וחוזר ומוקיע את ענין תחנת הכוח כדבר שעם כל חשיבותו כשלעצמו הריחו מעוט או לפחות ספל כחשוואה עם סוגיות אחרות המעיקות עלינו והעומדות ברומו של עולם. ההגיון שאתה דוגל בו ואשר להלכה הוא נכון כנכון היום לוקה מבחינה מעשית באשר הוא מושתת על שתי הנחות בלתי מציאותיות : ראשית, כי אפשר לחזות כל דבר מראש, ושנית, כי אנו רשאים בעבודתנו לדחות מפעלים היוניים מבלי לחשוש לקיפוחם. כל עבודתנו בארץ היא שרשרת בלתי מוטקת של הקמת "תחנות כוח" כאלו, שנעשתה תמיד בנסיבות מסובכות ואף מסוכנות, ואילו באנו לדחות בכל מקרה את המלאכה מתוך ציפיה ליצת רצון, לא היה לדבר סוף,

קרה לא פעם בעבר ובודאי יקרה גם בעתיד, כי מפעל שאנו מתחילים בו נתקל במעצורים שאים אנו עוזרים כוח להתגבר עליהם - כי אז אנו מאלצים להפסיק, להמתין, לנסות לעקוף את המעצורים, על כל מניין להאבק עד שאנו מוצאים דרך לצאת מן המיצר. אין בשום מניין להרתע מתסבכות וממכשלות כאלה בדרך התקדמותנו הקשה.

דברים אלה אמורים בהנחה כי עיקר הקטרוג יילך מוסב על עצם התחלת העבודה בשעה בלתי נוחה זו. אך אם סעיפי בהבנת דברייך ואתה חולק בעיקר על הכוונה העבודה לאחר דרישת ההפסקה, הרינו נכנסים לתחום של בירור יותר מעשי.

מחשבת ההפסקה לא היתה זרה לי ברגע הראשון מתוך שקולים קבועים ועומדים, המשותפים לשנינו, לגבי מעמדנו כאו"מ וכלפי ארה"ב, אבל לאחר עיון יותר מעמיק קבלתי דעת חברים אחרים, בעיקר דעתו של רה"מ, כי ציות לדרישת ההפסקה כפי שנומקה במכתבו של ראש המטה פירושה הסגרת גורלנו בידי סוריה ולכן אין לנו מנוס מהתנגשות בשלב זה אשר אולי נצליח למצוא מוצא ממנה; בחפזי מוצא זה מרוכזים עכשיו כל מאמצינו. הצרה היא כי נעשנו הפעם באדם שאינו יודע בין ימינו לשמאלו, נבוך ומבלבל, המהווה כשלעצמו - בחוסר נסיונו, באי התמצאותו ובליקוי תפיסתו - סכנה חמורה ביותר. אני מכתוב שורות אלו שעות מספר לפני ארוחת-הצהרים שהזמנתיו אליה ביחידות לנראה אם אצליח להספיע עליו בדברים היוצאים מהלב.

תרעומת אחרת הנשמעת במרוקן היא על העדר הדרכה מצדנו. זאת נבצר ממני להבין. בצאתך את הארץ ידעת על היעדר הנעשית, על כל פרט ופרט בהשתלשלותה מבחינת היחסים עם או"מ נשלחו דו"חות מברקיים ברורים ומדוייקים ללא כל דיחוי. משרדך הסכסוך נמסרה לך מיד כל פרשת הסיעון מסני הצדדים וכן התחלת לקבל מברקי הדרכה לגבי קו הפעולה שהצענו לך לנקוט כלפי המזכ"ל ומח"מד. רק כך ולא אחרת יכולה להשתלשל על מערכה שלנו ומערכה זו על כל פנים לא לקתה באי-ראיית אפשרות התלקחותה מראש. כללו של דבר, אינני יכול לקבל כנכונה את התרשמותך כי יש כאן "תעיה כתוהו לא דרך" אם מבחינת ביצוע העבודה בזמן זה או ספאת ההדרכה שניתנה;

יש לפנינו עכשיו הפוגה של יומיים-שלושה, אשר ניתנה לנו ע"י הדני עצמו והיא נותנת לנו שהות לחשב את דרכנו לשלבי המערכה הבאים. אנצל את ההפוגה הזאת - וכן את מעט הזמן שנותר לי להכתבה עד לחתימת הדואר - לבירור קצר של השלבים האלה.

קודם כל שים נא לב כי טרם המרינו שום פקודה מפורשת להפדיק את העבודה כאשר לא נקבע שום תאריך להפסקה. מבחינה משפטית עודנו נתונים בתהליך של בירורים לגבי חוקיות הדרישה ותכליתיותה.

אם נצליח להוציא את הדני מקטאנו, להצית בו זיק של שכל קיי ולהביאו לידי ראיית הבעיה מנקודת השקפתנו, כי אז תפתח הדרך להסדר על יסוד הפסקת עבודה זמנית לשם אימות העובדות ומתוך זניחת התורה הממאדת לחזק להסכמת הסורים.

שוב שים נא לב כי דרישת ההפסקה מוזדקת לדידנו רק אם יש חשש כי בלי הפסקה תיווצרנה בינתיים עובדות אשר תשימנה את הבירור לאל. והנה במקר שלפנינו אין חשש כזה מתעורר כלל; אם משום קרקע הרי כבר הוכרר לדני בתוצאה מביקור שליחו בלשכת ספרי האחוזה בצפת כי יש בכל אותו אזור רק ארבע חלקות בבעלות ערבית וכל הארבע הן מצפון לקצה הצפוני של התעלה ולכן אינן נפגעות כלל. ואם משום מים, הרי רחוקים אנו עדיין ואין אנו יוצרים כל עובדות חדשות שהן. נמצא כי לאמיתו של דבר אין כל הצדקה עניינית לדרישת ההפסקה. אף על פי כן הננו מוכנים להתפשר עם ההפסקה, כמוצא מעשי מן המיצר ולשם "הצלת הפנים", ובלבד שתהא קצובת בזמן ומנו-מקת הנמקה עניינית, בתחום היחסים בינינו לבין ראש המטה, ולא מדינית, בתחום היחסים שבינו לבין סוריה - הכל בהתאם לתורתנו מסכבר אשר אנו גורסים כי בה דגל ריילי והיא שאושרח על ידי

אם נגיע לפסקה על יסודות אלה - מה טוב. השאלה היא מה יהיה אם לא נגיע.

לכאורה יש לנו על מה להסתמך במקרה אם יוכא הדבר, נניח על ידי הדני עצמו, לפני מועבט. עקרונות ההסדר לגבי ייבוש החולה עשויים לשמש לנו משענת. אבל למעשה אין לסמוך על הגיון זה. הרכב המועצה גרוע בתכלית. אנו מופייסים לכאורה במצב של מרי. על הכל - השמח שהתיר עצם יכול להיות הפה שיאסור עכשיו. כללו של דבר, לא צריך שיחא לנו חשק כלשהו להתדיין עם הדני והסורים במועבט. יתכן כי לא יהיה מנוס ממתן זה - ואם יבוא נגייס את כל כוחנו לעמוד בו כיאות - אבל אל לנו לראות בו את הישועה.

אפשרות אחרת, שהועלתה על ידי גודעון, היא לפנות לכוזכיר הכללי של או"ם על פי סעיף 8 של החסכם שביתת הנשק ולדרוש כינוס ועידת לשם ביקורת החסכם בענין האזור המפורז. סוריה תהיה חייבת להענות לדרישה זו, אבל אם היא תחנה את כינוס הועדה כציוותנו לדרישת ראש המטה להפסיק את העבודה כי אז נסכים להפסיק ונצדיק את הויתור בהסתמכות על העובדה כי על ידי הענות לקריאת המו"כל בענין זה מקבלת סוריה את הדין לגבי משרת החסכם שביתת הנשק שהיא להביא לידי שלום של קבע. רצונו לומר, תמורת השגת הודיה כזאת מצד סוריה כדאי לנו להפסיק את העבודה. אם נחליט להזקק לתכסיס זה, נצטרך לדאוג כי עניינתנו זו למז"כל תכוא לפני פנייתו הרשמית של מישהו אליו לשם כינוס מועבט.

ענין שליטי שעלינו לשקול בשלב זה הוא אם כדאי לנו עכשיו להסתייע בהלך הרוח החיובי שנשתרר כאילו במחמד לגבי בעיה ההסדר הכולל של מקורות המים הבין ארציים ולהפעיל או לקדם בברכה את יזמתם בכיוון זה לשם הכנת מסגרת הדין והבלעת פיישוב סכסוך התעלה בתוכה.

לי נדאח כי אין הדבר כדאי לנו בשום פנים וכי מוטב לנו לחתור ליישוב הסכסוך הקיים במסגרת החסכם שביתת הנשק. אני רואה סכנה רצינית כי אם נסכים להרחבת התחום הפירושה למעשה זיון משולב על הירדן והירמוק, סומנו שלא נגיע לשום חסכם עם סוריה וכינתיים נמצאנו כאילו מודים בסמכותה לעכנ לנו את מפעל הירדן.

את כל אלה אנקשך לשקוף יחד עם החברים ולהודיענו סכומכם כלי דיחוי.

בברכת חזק נוכח כל הפורענויות שנפתרו על צוארך,

שלך כתמיד,